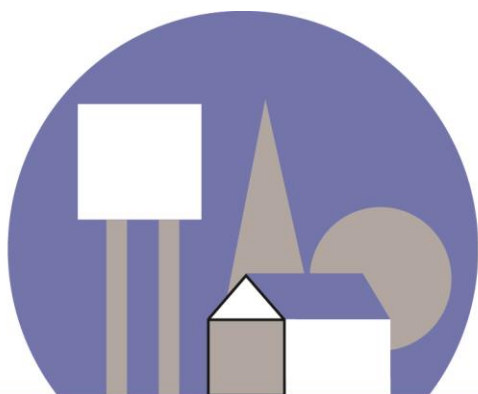

סקר פנסיה בקיבוצים 2023

עמדות חברים בעקבות ההצעה לתיקון סעיף 3
בתקנות הערבות ההדדית

פרופ' מיכל פלגי, אליאט אורחן וחנה גולדמברג

ינואר 2023

סקר פנסיה בקיבוצים 2023

פרופ' מיכל פלגי, אליאט אורחן וחנה גולדמברג

מבוא

סקר הפנסיה בקיבוצים בחן את עמדות חברי הקיבוצים – פנסיונרים ופנסיונרים לעתיד – בסוגיית השינויים המוצעים על ידי התנועה הקיבוצית בתקנה 3 לתקנות הערבות ההדדית בקיבוץ המתחדש. הסקר נערך בינואר 2023.

ארבעת ההצעות לשינוי תקנה 3 הן:

1. הטלת חיוב על חברים לצבור מקורות גמל החל "מיום השינוי" ולהעביר מידע בעניינם לקיבוץ.
2. הגדרת חובת הקיבוץ בעניין הפנסיה כחובה להשלים את מקורות הגמל של החבר ושימוש באמות מידה של "רשת הביטחון" לעניין זה.
3. מעבר לבחינה של יחידה משפחתית לעניין חובת הצבירה והרחבת הגדרת מקורות הגמל גם לזכויות גמל של בן/בת הזוג של החבר.
4. אפשרות להגדרה בהסכמה של נכסים אחרים (שאינם בהכרח "נכסים פנסיוניים") כמקורות גמל.

הסקר נערך בהזמנת משקי טנא בעקבות בקשת התנועה הקיבוצית לרשמת האגודות השיתופיות לשינוי תקנה 3. על הסקר השיבו 500 חברי קיבוצים ממדגם מייצג של 30 קיבוצים מתחדשים.

ההשוואות שנבדקו בסקר הן:

1. שלש קבוצות גיל: "צעירים" בני 21-45 (12% מכלל המשיבים), "גילאי הביניים" 46-65 (32%), ו"מבוגרים" בני 66 ומעלה (56%).
2. סטטוס: גמלאים (52%), לא גמלאים (48%).
3. מגדר: גברים (54%), ונשים (46%).
4. מצב משפחתי: יחיד (25%), בזוגיות (75%).
5. מצב כלכלי אישי: בעלי הכנסה מתחת לשכר הממוצע במשק (65%), ובעלי הכנסה מעל/דומה לשכר הממוצע במשק (35%).

מוצגות רק השוואות בהן נמצאו הבדלים מובהקים סטטיסטית.

הצעת תיקון 1. הטלת חיוב על חברים לצבור מקורות גמל "מיום השינוי" ולהעביר מידע בעניינם לקיבוץ.

בלוחות הבאים מוצגים הממצאים הקשורים להצעת תיקון זאת. השאלה הראשונה בוחנת בידי מי האחריות לביטחון הסוציאלי של החברים.

לוח 1: תפיסת המשיבים למידת העברת האחריות לביטחון הסוציאלי מהקיבוץ לחברים (באחוזים).

1. במידה מועטה	20%
2. במידה בינונית	28%
3. במידה רבה	52%
סה"כ משיבים	100% (484)

ניתן לראות שמעל מחצית ממשיבי הסקר סבורים שהקיבוץ מעביר במידה רבה את האחריות לביטחון הסוציאלי לחבריו.

שתי השאלות הבאות בחנו את המידה בה קיימת הסכמה של המשיבים:

- להצעה שהקיבוץ יקבל מכל חבר וחברה בגיל העבודה דיווח תקופתי על ההפרשות לפנסיה ועל המצב הפנסיוני שלו או שלה על מנת לוודא שהם עומדים בחובת ההפקדה.
- שלצורך חישוב הפנסיה העתידית של מי שעדיין לפני גיל הפנסיה יכללו גם סכומים שהחברים פדו מתכניות הפנסיה שלהם.

לוח 2: מידת ההסכמה עם ההצעה שהקיבוץ יקבל דיווח תקופתי מחבריו על ההפרשות לפנסיה ועל סכומים שפדו מהתכניות הפנסיוניות שלהם (באחוזים).

מידת ההסכמה:	מועטה	בינונית	רבה	סה"כ
דיווח תקופתי על הפרשות לפנסיה	10	7	83	100% (492)
פדיון מתוכניות פנסיוניות	36	9	55	100% (441)

ניתן לראות שרוב מוחלט מהמשיבים מסכים במידה רבה (83%) עם ההצעה שהקיבוץ יקבל מכל חבר וחברה בגיל העבודה דיווח תקופתי על ההפרשות לפנסיה ועל המצב הפנסיוני שלו או שלה על מנת לוודא שהם עומדים בחובת ההפקדה ורק מיעוט (10%) מתנגד לכך.

88% מהגמלאים הסכימו במידה רבה עם ההצעה שיש לדווח תקופתית על הפרשות לפנסיה

לעומת 79% שציינו כך מבין הלא גמלאים.

בשאלת הדיווח על פדיון מתכניות הפנסיה כמחצית המשיבים מסכימים במידה רבה שלשם חישוב הפנסיה יכללו גם סכומים שהחברים פדו טרם יציאתם לפנסיה (55% מסכימים) וכשליש (36%) אינם מסכימים כל כך עם ההצעה.

נמצאו **הבדלים בין שתי קבוצות ההכנסה**: 64% מבעלי ההכנסה הגבוהה מהשכר הממוצע במשק מסכימים במידה רבה עם כך שלשם חישוב השלמת הפנסיה יכללו גם סכומים שהחברים פדו טרם יציאתם לפנסיה לעומת 52% מבעלי ההכנסה הנמוכה מהשכר הממוצע במשק.

לוח 3: ההערכה לגבי מידת הנכונות של החברים בגיל העבודה לדווח לקיבוץ על כל מקורות ההכנסה שלהם, כולל נכסים שברשותם (באחוזים)

א. נכונות נמוכה	72%
ב. נכונות בינונית	21%
ג. נכונות רבה	7%
סה"כ	100% (492)

רוב המשיבים (72%) סבורים שחברים בגיל העבודה לא כל כך ירצו לדווח לקיבוץ על מקורות ההכנסה שלהם ורק מיעוט (7%) סבורים שתהיה להם נכונות רבה לעשות זאת.

הצעת תיקון 2. הגדרת חובת הקיבוץ בעניין הפנסיה כחובה להשלים את מקורות הגמל של החבר ושימוש באמות מידה של "רשת הביטחון" לעניין זה.

בלוחות הבאים מוצגים הממצאים הקשורים להצעת תיקון זאת.

השאלה הראשונה עסקה בחשיבות שהמשיבים מייחסים לכך שהקיבוץ ידאג לביטחון הסוציאלי של חבריו.

לוח 4: מידת החשיבות שהקיבוץ ידאג שלכל חבריו יהיה ביטחון סוציאלי ברמה נאותה (באחוזים)

א. חשוב במידה מועטה	3%
ב. חשוב במידה בינונית	4%
ג. חשוב במידה רבה	93%
סה"כ	100% (493)

רוב מוחלט (93%) מהמשיבים סבור שקיימת חשיבות רבה לכך שהקיבוץ ידאג שלכל חבריו יהיה ביטחון סוציאלי כגון פנסיה, סיעוד ובריאות ברמה נאותה.

הבדלים בין קבוצות גיל

ככל שהגיל יורד, מידת החשיבות יורדת, אולם גם בגילים הצעירים מידת החשיבות רבה מאוד. 97% מהמבוגרים מייחסים חשיבות רבה לכך שעל הקיבוץ לדאוג לביטחון סוציאלי לעומת 92% מגילאי הביניים ו-86% מהקבוצה הצעירה.

הבדלים לפי מין

נמצאו הבדלים לפי המינים בחשיבות הדאגה של הקיבוץ לביטחון הסוציאלי: רבות הנשים המייחסות לכך חשיבות גבוהה (97%) מהגברים (90%).

הבדלים בין גמלאים לאחרים

98% מהגמלאים ציינו שעל הקיבוץ לדאוג במידה רבה לביטחון הסוציאלי לעומת 89% שציינו כך מבין הלא גמלאים.

הבדלים בין בעלי הכנסה נמוכה מהשכר הממוצע במשק לבין בעלי הכנסה הגבוהה מהשכר הממוצע במשק

87% מבעלי הכנסה מעל השכר הממוצע לעומת 96% מבעלי הכנסה מתחת לשכר הממוצע מייחסים חשיבות גבוהה לדאגת הקיבוץ לביטחון סוציאלי.

הלוח הבא מציג את עמדת המשיבים לגבי השאלה מה צריך להיות הבסיס לעדכון "פנסיית הרשם".

לוח 5: הבסיס לעדכון פנסיית הרשם צריך להיות (באחוזים).

56%	1. השכר הממוצע במשק הישראלי
30%	2. מדד המחירים לצרכן
14%	3. שכר המינימום במשק
סה"כ	100% (405)

כמחצית מהמשיבים (56%) סבורים שהבסיס לעדכון פנסיית הרשם צריך להיות השכר הממוצע במשק וקרוב לשליש (30%) סבורים שזה צריך להיות מדד המחירים לצרכן. רק מיעוט (14%) סבור שהבסיס לעדכון פנסיית הרשם צריך להיות שכר המינימום במשק. המשיבים לא נשאלו על שיעור ההצמדה מתוך מדדים אלה. בתשובות בשולי הסקר חברים רבים בגיל הפנסיה טענו שגובה הפנסיה אינו מספק.

הלוח הבא עוסק בתפקידו של הקיבוץ במידה ויתקבלו ההצעות לשינוי תקנות הפנסיה. הוצגו למשיבים חמישה תפקידים אפשריים והם התבקשו לסמן את כל התפקידים שלדעתם הקיבוץ יצטרך למלא.

לוח 6: תפקיד הקיבוץ במידה ויחולו השינויים בתקנות הפנסיה (באחוזים).

תפקידי הקיבוץ הם:	סמנו	לא סמנו	סה"כ
להציע לחברים אפשרות לליווי של איש מקצוע בתחום הפנסיוני להבטחת הביטחון הסוציאלי העתידי שלהם	75%	25%	100%
להבהיר לחברים את מהות השינוי וכיצד ישפיע עליהם	69%	31%	100%
להמשיך את המעקב אחר הפקדות כל החברים לפנסיה כולל חברים חדשים, ליתר בטחון	10%	90%	100%
להבטיח שיהיו לחברים מקורות לפנסיה – קרן פנסיה, מקורות אחרים, פנסיה של בן/בת הזוג וכו'	10%	90%	100%
להשלים הפקדה לפנסיה במקום החברים שאינם מפקידים בעצמם ובהמשך להתחשבן עמם	3%	97%	100%

מהלוח רואים שחברי הקיבוץ סבורים שעיקר תפקידו של הקיבוץ יהיה ייעוצי כלומר, להציע לחברים אפשרות לליווי של איש מקצוע בתחום הפנסיוני ולהבהיר לחברים את מהות השינוי וכיצד ישפיע עליהם.

מיעוט משיבים סבורים שתפקיד הקיבוץ יהיה לדאוג לביטחונם הסוציאלי של חברי הקיבוץ בגיל העבודה, כלומר, להמשיך את המעקב אחר הפקדות כל החברים לפנסיה, להבטיח שיהיו לחברים מקורות לפנסיה ולהשלים הפקדה לפנסיה במקום החברים שאינם מפקידים בעצמם ובהמשך להתחשבן עמם.

נבחנה גם השאלה הכללית, בידי צריך להיות מרוכז תחום הפנסיה בקיבוץ בידי הקיבוץ או בידי גורם חיצוני.

הלוח הבא עוסק באחראי על תחום הפנסיה בקיבוץ.

לוח 7: ריכוז תחום הפנסיה בקיבוץ יעשה על ידי (באחוזים).

סמנו	
56%	חבר קיבוץ בליווי מקצועי חיצוני
44%	ליווי חיצוני מקצועי
100% (477)	סה"כ

מעל מחצית מהמשיבים (56%) סבורים שרצוי שתחום הפנסיה יתבצע על ידי חבר. ת. קיבוץ בליווי מקצועי חיצוני.

הבדלים בין קבוצות גיל

79% מהצעירים מציינים שרצוי שתחום הפנסיה בקיבוץ יועבר לאחריות גורם חיצוני מקצועי לעומת 49% מגילאי הביניים ו-32% מהמבוגרים. משתמע, שהחברים המבוגרים מעדיפים שחבר קיבוץ ילווה אותם בתחום הפנסיה, בעוד הצעירים יותר מעדיפים שכל הטיפול יופקד בידי ליווי חיצוני.

הבדלים בין גמלאים לאחרים

רבים הגמלאים (68%) הסבורים שעל חבר. ת. קיבוץ לרכז את תחום הפנסיה בליווי מקצועי חיצוני לעומת 45% מבין הלא גמלאים.

הצעת תיקון 3 - מעבר לבחינה של יחידה משפחתית לעניין חובת הצבירה והרחבת הגדרת מקורות הגמל גם לזכויות גמל של בן/בת הזוג של החבר.

בהקשר להצעת תיקון זאת בחנו האם בקיבוצי המשיבים קיימת פנסיה משפחתית וכן את עמדותיהם של חברי הקיבוץ לגבי פנסיה משפחתית. בנוסף נבדקה גם מידת ההסכמה עם כך שלצורך חישוב גובה הפנסיה יכללו גם קצבאות השארים מתכניות פנסיוניות של בן/בת הזוג (לא מהביטוח הלאומי).

לוח 8: סוג הפנסיה הקיים בקיבוצי המשיבים (באחוזים)

הזכירו	
77	פנסיה אישית
6	פנסיה משפחתית
17	לא יודעת.
100% (493)	סה"כ

רוב המשיבים (77%) מציינים שבקיבוצם קיימת היום פנסיה אישית. קרוב לחמישית (17%) אינם יודעים איזה פנסיה קיימת בקיבוצם.

שני הלוחות הבאים עוסקים בדרכים לחישוב ההשלמה של הקיבוץ לפנסיה.

בלוח הבא נבחנה מידת ההסכמה עם השינוי לפנסיה משפחתית.

לוח 9: מידת ההסכמה עם כך שחישוב ההשלמה של הקיבוץ לפנסיה יהיה מבוסס על הפנסיה של שני בני הזוג ביחד (באחוזים).

52%	1. הסכמה מועטה
9%	2. הסכמה בינונית
39%	3. הסכמה רבה
100% (491)	סה"כ משיבים

כמחצית (52%) מהמשיבים אינם מסכימים עם ההצעה שחישוב ההשלמה של הקיבוץ לפנסיה יהיה משפחתי ומעל לשליש (39%) מסכימים עם הצעה זאת.

הבדלים בין גמלאים לאחרים

55% מהגמלאים מתנגדים לפנסיה משפחתית לעומת 48% מהחברים שאינם גמלאים.

הלוח הבא עוסק במידת ההסכמה להכללת קצבאות השאירים בעת חישוב ההשלמה לפנסיה.

לוח 10: מידת ההסכמה עם כך שלצורך חישוב גובה הפנסיה יכללו גם קצבאות השאירים מתכניות פנסיוניות של בן/בת הזוג שלא מהביטוח הלאומי (באחוזים).

1. הסכמה מועטה	54%
2. הסכמה בינונית	12%
3. הסכמה רבה	34%
סה"כ משיבים	100% (429)

כמחצית (54%) מהמשיבים מסכימים רק במידה מועטה עם ההצעה להכללת קצבאות שאירים מתכניות פנסיוניות של בן/בת הזוג בחישוב גובה הפנסיה לעומת כשליש (34%) שמסכימים עם כך במידה רבה. דפוס תשובה זה דומה לזה של השאלה הקודמת על הפנסיה המשפחתית.

נמצאו **הבדלים בין שתי קבוצות ההכנסה**: 42% מבעלי ההכנסה הגבוהה מהשכר הממוצע במשק מסכימים במידה רבה עם כך שלשם חישוב הפנסיה יכללו גם קצבאות השאירים מתכניות פנסיוניות של בן/בת הזוג לעומת 30% מבעלי ההכנסה הנמוכה.

ציטטות מפי המשיבים - נימוקים בעד חישוב פנסיה משפחתית

אלה הנימוקים בעד חישוב פנסיה משפחתית על פי דעתם של משיבי הסקר:

"ההוצאות הן משותפות ואם לאחד מבני המשפחה יש פנסיה במיוחד גבוהה, אין צורך בהשלמה לשני. צריך לדאוג לאדם בודד שזקוק לתשלומי אנרגיית הבית כמו ששניים משלמים".

"היחידה הכלכלית היא התא המשפחתי הגרעיני. התעלמות מהכנסות בן/בת הזוג השני/ה יביא לעיוות עקרון הסיוע לחלש/ה".

"כל החישובים של מיסי הקיבוץ הם ברמת בית אב, אז גם חישובי הפנסיה".

"התא המשפחתי הקיבוצי, כמו בכל מקום הוא בשיתוף ולכן אין הצדקה שהקיבוץ יידרש להוסיף לבן זוג מתחת למינימום כאשר לבן זוגו הכנסה גבוהה מאוד. לכן - ההשלמה נכון שתהיה לשיתוף שלהם, פעמיים שכר ההחלטה".

"המחויבות של הקיבוץ היא לדאוג לחיים בכבוד לחבריו בזקנתם. מטרה זו מושגת גם אם התא המשפחתי כולו נבחן. מתן פנסיה אישית עלול לייצר מצב בו אחד מבני המשפחה מרוויח פנסיה עתק ובכל זאת בן הזוג מקבל השלמה מנכסי הקיבוץ המדולדלים. מצב זה איננו הוגן כלפי שאר החברים שהיו יכולים אולי לקבל יותר".

"זה קצת מורכב. אם בן הזוג בחר לא לעבוד בהחלטה משפחתית אז הקיבוץ לא צריך להשלים לו את הפנסיה. אם בן הזוג מילא את כל חובותיו למשל עבד בחינוך ועדיין לא הגיע לקבל את פנסיית המטרה אז הקיבוץ כן צריך להשלים לו זה קצת מורכב".

ציטטות מפי המשיבים - נימוקים בעד פנסיה אישית

אלה הנימוקים נגד פנסיה משפחתית ובעד פנסיה אישית, על פי דעתם של משיבי הסקר:
"אין מצב. כל אחד ואחת עומדים בפני עצמם"

"כמו ששכר העבודה אינו משפחתי כך גם כל החסכונות הקשורים לשכר עבודה צריכים להיות אישיים"

"הפנסיה היא אישית ואין לכרוך את הפנסיה עם בן הזוג, במיוחד שמערכת יחסים בין בני זוג לא טובים, ולפנסיה משפחתית במקרה כזה יש השלכות לא טובות ומקשות על היחסים".

"בכל דבר ועניין חבר הקיבוץ עומד בפני עצמו. גם במיסים לקהילה וגם במיסים למדינה. כך גם בפנסיה

1. החברות בקיבוץ היא אישית.

2. לרוב הנשים הן אלה שמקבלות מעט וכמו בכל חברה גם בקיבוץ חשוב לאפשר להן עצמאות מירבית בכל שלב בחייהן בלי תלות בבני הזוג".

הצעת תיקון 4 - אפשרות להגדרה בהסכמה של נכסים אחרים (שאינם בהכרח "נכסים פנסיוניים") כמקורות גמל.

שלוש שאלות עסקו בהיבטים שונים הקשורים להצעת תיקון זאת. השאלה הראשונה בחנה את ההסכמה עם ההצעה שכדי שהקיבוץ יוכל להעריך האם חבריו יהיו זכאים לקבל השלמה לפנסיית הרשם לעת פרישה, עליו לדרוש מהם מסירת מידע על כל הכנסותיהם כולל נכסים לא פיננסיים (כגון דירה מחוץ לקיבוץ ורכוש אחר שבבעלותו).

השאלה השנייה בחנה אילו נכסים חושבים החברים שצריך לדרוש עבורם מידע לצורך בדיקת ההשלמה לפנסיה.

השאלה השלישית בדקה את מידת ההסכמה עם ההצעה שחברים אשר יוכיחו לקיבוץ שיש ברשותם מספיק נכסים לפנסיה יהיו רשאים לסכם עם הקיבוץ בכתב שהם לא חייבים בהפקדות לפנסיה, והקיבוץ לא יהיה מחויב בהשלמת הפנסיה שלהם.

לוח 11: מידת ההסכמה עם ההצעה שלשם זכאות לקבל השלמה לפנסיית הרשם לעת פרישה, החברים יצטרכו למסור מידע על כל הכנסותיהם (באחוזים).

1. הסכמה מועטה	45%
2. הסכמה בינונית	14%
3. הסכמה רבה	41%
סה"כ משיבים	100% (493)

שיעור התומכים והמתנגדים להצעה שלשם זכאות לקבל השלמה לפנסיית הרשם לעת פרישה החברים יצטרכו למסור מידע על כל הכנסותיהם דומה. כך, 45% מסכימים במידה מועטה עם הצעה זאת ו-41% מסכימים עמה.

הבדלים בין שתי קבוצות ההכנסה: 50% מבעלי ההכנסה הגבוהה או דומה לשכר הממוצע במשק מסכימים במידה מעטה עם כך שלשם זכאות לקבל השלמה לפנסיית הרשם לעת פרישה החברים יצטרכו למסור מידע על כל הכנסותיהם לעומת 43% מבעלי ההכנסה הנמוכה שמסכימים במידה מעטה.

הלוח הבא מצביע על אילו נכסים סבורים החברים שהקיבוץ צריך לקבל מידע לצורך החלטה על השלמת הפנסיה.

לוח 12: עמדת המשיבים לגבי סוג הנכסים שניתן לדרוש עבורם מידע לצורך בדיקה להשלמת הפנסיה (באחוזים).

קטגוריה	% המשיבים שכן סימנו את התשובה	% המשיבים שלא סימנו תשובה זאת
קרנות פנסיה	72%	28%
שכר דירה מדירה בקיבוץ או מחוצה לו	47%	53%
קופות גמל	46%	54%
דירה להשקעה	44%	56%
תיקי השקעות	29%	71%

רוב המשיבים סבורים שלשם בדיקה להשלמת הפנסיה ניתן לדרוש מהחברים דיווח על קרנות הפנסיה שלהם (72% סבורים כך). קרוב למחצית מהחברים סבורים שניתן לדרוש דיווח של שכר דירה (47%); על קופות גמל (46%) ועל דירה להשקעה (44%). קצת יותר מרבע (29%) ציינו גם את תיקי ההשקעות.

הלוח הבא עוסק בשאלה על אפשרות בהסכמה שלא להפקיד כספים לצורך הפנסיה.

לוח 13: מידת ההסכמה עם ההצעה שחברים אשר יוכיחו שיש ברשותם מספיק נכסים לפנסיה יהיו רשאים לסכם עם הקיבוץ בכתב שהם לא חייבים בהפקדות לפנסיה, והקיבוץ לא יהיה מחויב בהשלמת הפנסיה שלהם (באחוזים).

1. הסכמה מועטה	42%
2. הסכמה בינונית	15%
3. הסכמה רבה	43%
סה"כ משיבים	100% (488)

בנושא זה הדעות חלוקות. שיעור המסכימים במידה רבה (43%) עם ההצעה שחברים לא יצטרכו להפקיד לפנסיה בתנאי שיוכיחו שיש ברשותם מספיק נכסים לפנסיה ובתנאי שיסכימו להתחייב על כך בכתב דומה לאלה שמסכימים עם כך במידה מועטה (42%).

הבדלים בין שתי קבוצות ההכנסה: 53% מבעלי הפנסיה הגבוהה או הדומה לשכר הממוצע במשק מסכימים במידה רבה עם כך שחברים שיש ברשותם מספיק נכסים לפנסיה יוכלו לסכם בכתב עם הקיבוץ שהם לא חייבים בהפקדה והקיבוץ לא חייב להם בהשלמה לעומת 38% מבעלי הפנסיה הנמוכה.

מצבם הכלכלי של משיבי הסקר

בשני הלוחות הבא מוצגים נתונים כלליים על גובה ההכנסה של גמלאים ולא גמלאים בהשוואה ל"פנסיית הרשם" וכן בהשוואה לשכר הממוצע במשק.

לוח 14: ההכנסה בהשוואה ל"פנסיית הרשם" – השוואה בין גמלאים ללא גמלאים (באחוזים).

סה"כ	גבוהה מ"פנסיית הרשם"	דומה ל"פנסיית הרשם"	נמוכה מ"פנסיית הרשם"	
100% (244)	47%	31%	22%	גמלאי.ת
100% (207)	63%	18%	19%	לא גמלאי.ת (פנסיה משוערת)

בטבלה זו מוצג שיעור החברים ולא שיעור הקיבוצים. פטור מעמידה ב"פנסיית הרשם" ניתן לקיבוצים. כיוון שמספר החברים שונה בין הקיבוצים, יש לנו אפשרות לאמוד את שיעור החברים הנכללים בקטגוריה של קיבוצים שמשלמים מתחת ל"פנסיית הרשם". עוד נראה כי כמעט ממחצית מחברי הקיבוצים מקבלים פנסיה הגבוהה מ"פנסית הרשם". כמעט שני שלישי (63) מבין החברים שאינם גמלאים מעריכים כי הפנסיה הצפויה שלהם תהיה גבוהה מ"פנסיית הרשם", כלומר הצפי הוא שחברים אלה לא יזדקקו להשלמת הקיבוץ כ/שיגיעו לגיל פרישה. 19% מהם מעריכים כבר כיום כי הפנסיה הצפויה שלהם תהיה נמוכה מ"פנסיית הרשם".

לוח 15: ההכנסה בהשוואה לשכר הממוצע במשק – השוואה בין גמלאים ללא גמלאים (באחוזים).

סה"כ	גבוהה מהממוצע במשק	דומה לממוצע במשק	נמוכה מהממוצע במשק	
100% (249)	6%	8%	86%	גמלאי.ת
100% (235)	37%	20%	43%	לא גמלאי.ת

רוב מוחלט (86%) מבין הגמלאים מציינים שהפנסיה שלהם נמוכה מהשכר הממוצע במשק. פחות ממחצית (43%) מ"הלא גמלאים" מדווחים שהשכר שלהם נמוך מהשכר הממוצע במשק. יש בכך כדי להסביר מדוע כמעט 20% מהם חושבים שלא יצברו מספיק פנסיה כדי להגיע ל"פנסיית הרשם", כפי שראינו בלוח הקודם. מהנתונים אפשר ללמוד גם כי השכר הממוצע בקרב חברי קיבוץ שאינם גמלאים נמוך מהשכר הממוצע במשק הישראלי.

סיכום

סקר הפנסיה בקיבוצים בחן את עמדות חברי הקיבוצים – פנסיונרים ופנסיונרים לעתיד – בסוגיית השינויים המוצעים על ידי התנועה הקיבוצית בתקנה 3 לתקנות הערבות ההדדית בקיבוץ המתחדש. הסקר נערך בינואר 2023 בהזמנת משקי טנא בעקבות בקשת התנועה הקיבוצית לרשמת האגודות השיתופיות לשינוי תקנה 3. על הסקר השיבו 500 חברי קיבוצים ממדגם מייצג של 30 קיבוצים מתחדשים.

נבדקו ארבעת ההצעות לשינוי תקנה 3. הממצאים מראים שעל חלק מהנושאים הקשורים להצעות קיימת הסכמה ועל חלקם לא.

הצעה 1: להטיל חיוב על חברים לצבור מקורות גמל החל "מיום השינוי" ולהעביר מידע בעניינם לקיבוץ:

מעל למחצית ממשיכי הסקר סבורים שקיבוצם מעביר כבר היום את האחריות לביטחון הסוציאלי לחבריו. רוב מוחלט, גם בקרב הלא גמלאים, תומך בהצעה שהקיבוץ יקבל מחבריו בגיל העבודה דיווח תקופתי על ההפרשות לפנסיה ועל המצב הפנסיוני שלהם כדי לוודא שהם עומדים בחובת ההפקדה. כמו כן קיימת הסכמה של כמחצית מהמשיבים עם כך שלשם חישוב הפנסיה יכללו גם סכומים שהחברים פדו טרם יציאתם לפנסיה וכשליש מתנגדים לכך. יחד עם זאת, רוב המשיבים סבורים שחברים בגיל העבודה לא ירצו לדווח לקיבוץ על מקורות ההכנסה שלהם.

הצעה 2: הגדרת חובת הקיבוץ בעניין הפנסיה כחובה להשלים את מקורות הגמל של החבר ושימוש באמות מידה של "רשת הביטחון" לעניין זה.

קיימת הסכמה גורפת של המשיבים עם כך שחשוב שהקיבוץ ידאג לכל חבריו יהיה ביטחון סוציאלי כגון פנסיה, סיעוד ובריאות ברמה נאותה.

הבסיס לעדכון "פנסיית הרשם" צריך להיות, לדעת כמחצית מהמשיבים, השכר הממוצע במשק ולדעת כשליש הוא צריך להיות מדד המחירים לצרכן. רק מיעוט סבור שזה צריך להיות שכר המינימום במשק.

לדעת המשיבים עיקר תפקידו של הקיבוץ, במידה ויחולו השינויים בתקנות הפנסיה, יהיה ייעוצי כלומר, להציע לחברים אפשרות לליווי של איש מקצוע בתחום הפנסיוני ולהבהיר לחברים את מהות השינוי וכיצד ישפיע עליהם. נמצא גם שרוב מוחלט של הצעירים, כמחצית מגילאי הביניים וכשליש מהמבוגרים סבורים שרצוי שתחום הפנסיה בקיבוץ יועבר לאחריות גורם חיצוני מקצועי.

מיעוט מהמשיבים סבורים שתפקיד הקיבוץ יהיה להמשיך את המעקב אחר הפקדות כל החברים לפנסיה, להבטיח שיהיו לחברים מקורות לפנסיה ולהשלים הפקדה לפנסיה במקום החברים שאינם מפקידים בעצמם ובהמשך להתחשבן עמם.

הצעה 3: הפנסיה תהיה משפחתית, חובת הצבירה והרחבת הגדרת מקורות הגמל גם לזכויות גמל של בן/בת הזוג של החבר.

בנושא זה דעות המשיבים לסקר חלוקות.

כמחצית אינם מסכימים עם ההצעה שחישוב ההשלמה של הקיבוץ לפנסיה יהיה משפחתי וכן עם ההצעה שבחישוב גובה הפנסיה יכללו גם קצבאות שארים מתכניות פנסיוניות של בן/בת הזוג. שליש מסכימים עם הצעות אלה.

הצעה 4: אפשרות להגדרה בהסכמה של נכסים שאינם בהכרח "נכסים פנסיוניים" כמקורות גמל.

שיעור התומכים והמתנגדים להצעה שלשם זכאות לקבל השלמה לפנסיית הרשם לעת פרישה החברים יצטרכו למסור מידע על כל הכנסותיהם דומה. רוב המשיבים סבורים שלשם בדיקה להשלמת הפנסיה ניתן לדרוש מהחברים דיווח על קרנות הפנסיה שלהם. קרוב למחצית סבורים שניתן לדרוש גם דיווח על הכנסה משכר דירה; על קופות גמל ועל דירה להשקעה.

לגבי ההצעה שחברים אשר יוכיחו שיש ברשותם מספיק נכסים לפנסיה יהיו רשאים לסכם עם הקיבוץ בכתב שהם לא חייבים בהפקדות לפנסיה, והקיבוץ לא יהיה מחויב בהשלמת הפנסיה שלהם הדעות חלוקות. כ-40% מהמשיבים מסכימים עם ההצעה ושיעור דומה אינו מסכים.

לסיכום ניתן לראות שכאשר בוחנים את ההיבטים השונים של ההצעות לתיקון תקנה 3 ישנם נושאים עימם יש למשיבים הסכמה וכאלה שהדעות עליהם חלוקות.

הנושאים בהם יש הסכמה רחבה בין המשיבים:

- חיוב דיווח תקופתי על הפקדות לפנסיה.
- הערכה כי יש חוסר נכונות של חברים לדווח על הפקדות פנסיוניות.
- חשוב שהקיבוץ ידאג לביטחון סוציאלי של החברים.
- בסיס העדכון של "פנסיית הרשמת" - השכר הממוצע במשק.
- תפקידי הקיבוץ בנושא הפנסיה: ליווי מקצועי לחברים, מתן הסברים על הפנסיה הקיבוצית.
- מסירת מידע על קרנות פנסיה כבסיס להשלמה על ידי הקיבוץ.
- מסירת מידע על תיק ההשקעות אינו בסיס להשלמת הפנסיה על ידי הקיבוץ.

הנושאים בהם הדעות חלוקות:

- העברת האחריות לביטחון הסוציאלי לחברים.
- חישוב השלמה לפנסיה על בסיס משפחתי.

- מסירת מידע על כל ההכנסות לצורך חישוב הזכאות להשלמה. הדעות חלוקות בעיקר סביב נכסים פיננסיים (קופות גמל) , הכנסות משכר דירה שהחבר מקבל או מדירה להשקעה של החבר.
- פטור מהפקדה לפנסיה תמורת ביטול חובת ההשלמה של הקיבוץ.
- ריכוז תחום הפנסיה על ידי חבר בלווי מקצועי או ריכוז על ידי גורם חיצוני בלבד. תלוי גיל.